

Леся ГАПОН

*Кандидат філологічних наук, асистент кафедри української мови та методики навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
hapon_lesia@tntu.edu.ua*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ В ДОКУМЕНТАХ НУШ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Становлення оновленої системи освіти України, орієнтованої на європейський вимір, передбачає реалізацію реформи «Нова українська школа» (далі – НУШ). Засадничими документами НУШ є «Концептуальні засади реформування середньої школи» (2016), Закон України «Про освіту» (2017), Держстандарт початкової освіти (2018), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020), Держстандарт базової середньої освіти (2020).

Згідно з «Концептуальними засадами», виховний ідеал випускника НУШ – особистість, патріот, інноватор [3, с. 6]. Зауважмо, що для досягнення цієї мети потрібно розвивати ціннісну складову освітнього процесу.

В «Українському педагогічному словнику» ціннісні орієнтації трактують як «вибіркову, відносно стійку систему спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтовану на певний аспект соціальних цінностей» [1, с. 357], а виховання людини розглядають як «керування становленням або зміну її ціннісних орієнтацій» [1, с. 357].

У «Концептуальних засадах» анонсовано «виховання на цінностях» названо перелік загальнолюдських (морально-етичних та соціально-політичних) цінностей [3, с. 19]. У Держстандарті (2020) конкретизовано 9 груп ціннісних орієнтирів базової середньої освіти [2]. Виокремлення ціннісних орієнтирів спостерігаємо у Модельній навчальній програмі «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти О. В. Заболотного та ін. (далі – МНП) [4].

У пояснювальній записці МНП автори наголошують, що категорія «ціннісні орієнтири особистості» містить у собі три компоненти: пізнавальний, емоційний і мотиваційний – «готовність діяти відповідно до усвідомленої цінності» [4, с. 3]. Стислий перелік ціннісних орієнтирів викладено на початку кожного розділу. Зроблено це, щоб допомогти вчителю планово забезпечити процес формування цінностей на уроках української мови шляхом використання відповідного текстового матеріалу та завдань. Зважаючи на те, що МНП слугує основою для створення

навчальних програм, календарного планування і підручників, перелік ціннісних орієнтирів особистості у МНП є стратегічно важливим.

Порівняльний аналіз ціннісних орієнтирів, репрезентованих у засадничих документах НУШ і МНП, подано у таблиці:

Ціннісні орієнтири базової середньої освіти, викладені в Держстандарті базової середньої освіти (2020)	Перелік загальнолюдських цінностей у «Концептуальні засадах» (2016)	Ціннісні орієнтири особистості у МНП	Кількість позицій у МНП
1. Повага до особистості кожної дитини, її інтересів та досвіду.		Потреба пізнавати світ, поглиблювати уявлення про нього, спілкуватися з мистецтвом.	8
2. Рівний доступ до освіти.			0
3. Академічна доброчесність.			0
4. Становлення вільної особистості та самостійність.		Усвідомлення важливості різних професій, праці для суспільства, відкритість до інновацій, готовність до продуктивної діяльності.	9
5. Здоров'я і добробут.		Усвідомлення важливості ведення здорового способу життя, необхідності здобуття вмінь оперувати фінансами	9
6. Довіра та безпека.		Дотримання правил безпечної життєдіяльності, неприйняття жорстокості, агресії, цькування, маніпуляцій.	11
7. Утвердження людської гідності, повага до прав людини.	Свобода, демократія. Гідність, чесність, Справедливість. Повага до закону, солідарність, відповідальність. Повага до життя, повага до себе та інших людей. Турбота.	Повага до прав і свобод, дотримання закону, почуття честі, гідності, відповідальність, усвідомлення важливості суспільних норм. Шанобливе ставлення до родини, повага до людей, доброзичливе спілкування, вихованість, толерантність, взаєморозуміння.	12
		Усього	25
	Культурне різноманіття.		37
			0
8. Активна громадянська позиція та патріотизм.	Повага до рідної мови і культури, патріотизм.	Шанобливе ставлення до української мови як державної.	8
		Повага до культурних надбань та історичної	14

		спадщини України. Збереження традицій, звичаїв, обрядів Патріотизм, національна самосвідомість й ідентифікація. Почуття любви до свого рідного краю. Гордість за свій народ.	9
		Усього	31
9. Любов до рідного краю та відповідальність за збереження довкілля.	Шанобливе ставлення до довкілля.	Захоплення красою рідного краю Усвідомлення себе частиною природи, охорона довкілля.	15

Зіставлення списків ціннісних орієнтирів особистості, викладених у МНП, із групами ціннісними орієнтирів базової середньої освіти, перелік яких поданий у Держстандарті (2020), з урахуванням переліку загальнолюдських цінностей у «Концептуальних засадах» дає змогу прослідкувати такі тенденції: найповніше в МНП репрезентовано групу цінностей №7 (37 позицій, 25 з яких окреслюють морально-етичні цінності, 12 – соціально-політичні), на другому місці – група № 8 (31 позиція, 22 з яких стосуються показника «повага до рідної мови і культури»); на третьому місці – група № 9 (15 позицій). Інші показники такі: група № 6 – 11 позицій, групи № 4, 5 – 9 позицій, група № 1– 8 позицій; групи 2, 3 – 0 позицій.

Проведений аналіз засвідчив потребу увиразнення окремих груп цінностей у навчальному процесі. Корелювати диспропорцію може учитель. Реалізуючи академічну свободу, він має право скоротити чи доповнити перелік ціннісних орієнтирів у процесі підготовки навчальних програм, а згодом урахувати внесені зміни під час планування і проведення уроків української мови в НУШ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. 375 с.
2. Держстандарт базової середньої освіти. URL: <http://surl.li/szlx>
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://surl.li/hoha>
4. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В. П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.). URL: <http://surl.li/ceXlk>